

Een juweel in restauratie

De roerige geschiedenis van kasteel Amerongen

Huis Amerongen aan het
eind van de 20e eeuw
Foto: Het Utrechts Archief

Twisten tussen het Sticht en Gelre, ruziënde familieleden, branden, verbouwingen en uitbreidingen lieten diepe sporen na in huis Amerongen. Onlangs ging een grootscheepse restauratie van het interieur van start.

NETTIE STOPPELENBURG

De provincie Utrecht is bezaaid met kastelen, als juwelen in een kroon. Eén van de diamanten in de kroon is het huis Amerongen: kamers waar de kasteelheer nog elk moment kan binnenkomen, een keuken waar de keukenmeid nog steeds de scepter lijkt te zwaaien, een grote trap waar de baljaponnen van de jonkvrouwen nog ruisen. En een rijke geschiedenis die tot in details gereconstrueerd kan worden uit het omvangrijke archief van het huis Amerongen. Voorlopig moeten de vele bewonderaars van Amerongen het daar ook even mee doen,

want het kasteel is de komende jaren wegens een ingrijpende restauratie gesloten voor publiek.

Familievetes

De geschiedenis van Amerongen gaat terug tot de 13e eeuw. In 1286 werden Borre en Diederick van Amerongen genoemd als leenmannen van graaf Floris V van Holland voor het 'huuse' dat zij in Amerongen bouwden. Van een simpele woontoren groeide dat 'huuse' uit tot een kasteel met meerdere torens, zalen, een brede gracht, en, als we de tekening van Roelant Roghman uit 1647 mogen geloven, zelfs een ooievaarsnest op het dak. Ooievaars brengen ge-

luk en dat had Amerongen wel nodig: het kasteel werd meerdere malen de inzet van de grensoorlogen tussen het Sticht en Gelre.

In 1557 kwam het kasteel in bezit van Goert of Godard van Reede van Saesveld (1516-1585). Door zijn huwelijk met Geertruid van Nijerode (1525-1605), erfdochter van Zuilenstein, werd deze Overijsselse edelman lid van de Utrechtse ridderschap. Dat was nog geen garantie dat Goerts kinderen ongestoord van hun erfgoed konden genieten. Zijn zoon Frederik (1550-1611) zou volgens de familie een huwelijk beneden zijn stand gesloten hebben met Cornelia van Oostrum en was dus Amerongen niet waard. Zijn broer Adriaan probeerde Amerongen in bezit te krijgen, maar Frederik liet zich niet verdringen. Het huwelijk van zoon Gerrit was aanleiding voor Goert

om het huis Zuilenstein niet aan hem maar zijn dochter Aleid na te laten. Maar Aleid verkocht huis Zuilenstein in 1609 en dat leverde een langdurig juridisch steekspel op. De nieuwe eigenaar, Johan van Renesse van der Aa, werd door Frederik en zijn zoon bestookt met rechtszaken totdat stadhouder Frederik Hendrik in 1630 van beide partijen de rechten opkocht.

Brandende takkenbossen

Goerts kleinzoon Godard van Reede (1593-1641) huwde in 1612 Anna van Boetzelaer (1584-1650), maar hij kon zijn bruid pas in 1615 het kasteel binnenleiden. Amerongen was na het overlijden van zijn vader voor vier jaar verhuurd aan

Het wapen van Godard van Reede in het album amicorum van zijn vrouw, Anna van Boetzelaer
Foto: Het Utrechts Archief

Alexander de Coninck. Godard en Anna kregen zeven kinderen. Hun zoon Godard Adriaan (1621-1691) vestigde de naam van de familie op het politiek toneel van Nederland. Hij was lid van de Raad van State en reisde als buitengewoon ambassadeur van de Republiek der Verenigde Nederlanden naar Zweden, Polen, Spanje, Denemar-

ken en Duitsland. Ook in het rampjaar 1672 verbleef hij in het buitenland. Het volgende jaar omsingelden de Franse troepen het kasteel en eisten van zijn echtgenote Margaretha Turnor onderwerping en een losgeld van 3.000 gulden. Margaretha weigerde zich aan de Franse troepen te onderwerpen en probeerde te onderhandelen over de losprijs. Maar er viel niet te onderhandelen: de Franse soldaten vulden het middeleeuwse kasteel met takkenbossen en staken het in brand. De herbouw van Amerongen kostte heel wat meer dan 3.000 gulden, hoewel de Staten-Generaal het genereuze bedrag van 40.000 gulden bijdroegen. Godard Adriaan en Margaretha lieten Amerongen herbouwen in de strak classicistische stijl die in die tijd mode was. Op de ontwerptekeningen in het archief van Amerongen staat de naam van de architect niet vermeld. Gezien de bouwstijl én Godard Adriaans intensieve contact met het Haagse hof is het waarschijnlijk dat de Haagse hofarchitect Maurits Post de ontwerpen maakte. De uitvoering van de bouw was in handen van de Amsterdamse meestertimmerman Hendrick Geurtz Schut en meester metselaar Cornelis Rietvelt, maar Margaretha schroomde niet om de bouwlieden hoogstpersoonlijk op de huid te zitten. Haar dagelijkse weder-

Het rosarium bij de oranjerie van Amerongen maakt deel uit van de tuinaanleg van Hugo Poortman in 1901
Foto: Het Utrechts Archief

Een juweel in restauratie

De roerige geschiedenis van kasteel Amerongen

waardigheden vonden hun neerslag in de brieven die ze aan haar immer reizende echtgenoot schreef. Godard Adriaan bewaarde ze trouw. In het archief zijn 490 brieven aan haar 'heer en liefste hartje' bewaard gebleven. Met de nieuwbouw van het huis werden ook de tuinen opnieuw aangelegd. Rond het huis, op het voorplein en tussen de binnen- en buitengracht, lagen de siertuinen met een indeling in rechte vakken. Ten noorden van het kasteel, buiten de grachten, lag de moestuin. Margaretha's dagelijks leven had veel weg van dat van de vrouw van een hereboer: toezien op de voedselvoorziening van de huishouding, toezien op de slacht, beheren van de landerijen.

Een beroemde gast

Margaretha's kleinzoon Frederik Christiaan van Reede, de tweede graaf van Athlone en heer van Amerongen, trouwde in 1715 met Henriëtte van Nassau-Zuylenstein (1688-1759). Het jonge paar leefde afwisselend in Den Haag en op Kasteel Middachten. Toen

Frederik Christiaan in 1719 stierf, vestigde Henriëtte zich met haar drie jonge kinderen op Amerongen. Haar sociale leven, de jeugd van de kinderen en de huishouding op het kasteel zijn te reconstrueren uit de compleet bewaard gebleven boekhouding en de vele brievenverzamelingen. Veel meubilair, porselein, wandtapijten en portretten die Henriëtte voor Amerongen aanschafte, zijn nog steeds aanwezig.

Henriëtte's kleinzoon Frederik Christiaan Reinhard van Reede van Athlone trouwde in 1765 met 'Annebetje' van Tuyll van Serooskerken, een nicht maar ook de dierbaarste vriendin van Belle van Zuylen. Belle was te gast op Amerongen, Frederik en Annebetje bezochten Belle na haar huwelijk in Colombier.

In 1795 vluchtte de heer van Amerongen naar Engeland. Amerongen stond leeg en bleef leeg, want de Van Reedes bleven in Engeland wonen. In 1879 erfde Godard John Charles George, graaf van Aldenburg Bentinck het kasteel van zijn tante Elisa-

beth Maria van Reede, lady Child Villiers. De graaf liet Amerongen restaureren en voorzien van elektriciteit en telefoon. Amerongen werd nu het hele jaar door bewoond en steeds verder verfraaid. Petrus J.H. Cuypers ontwierp de decoratie voor de bovenhal, de zogenaamde galerij en zijn zoon Josephus Theodorus ontwierp een nieuwe eetzaal.

Bloeiende rozen

Sinds 1982 is de Stichting Kasteel Amerongen eigenares van het huis. Bijgestaan door de Vrienden van Amerongen zijn inmiddels al restauraties aan het exterieur en aan delen van de inboedel uitgevoerd. In de winter van 2001-2002 bleek dat restauratie van het interieur van het kasteel niet langer uitgesteld kon worden. Voorlopig is het kasteel daarom gesloten voor publiek. De bijgebouwen, zoals de museumwinkel en de tuinen zijn wel toegankelijk. En zoals ieder jaar zullen in juni de rozen van Amerongen weer bloeien. Wie zelf actief bezig wil zijn met de geschiedenis van Amerongen, kan bij Het Utrechts Archief onderzoek doen in zo'n 100 meter archiefstukken. Wie virtueel van de geschiedenis van Amerongen wil genieten, kan terecht op de site van Het Utrechts Archief (www.hetutrechtsarchief.nl).

Nettie Stoppenburg is medewerker public relations en educatie bij Het Utrechts Archief. Ze schreef dit artikel op persoonlijke titel.

Bronnen

Archief van het huis Amerongen in Het Utrechts Archief.

A.W.J. Mulder, *mmv Slothouwer*, Het kasteel Amerongen en zijn bewoners. Maastricht 1949.

Het middeleeuwse kasteel Amerongen, in 1647 getekend door Roelant Roghman. Zo zag Amerongen er uit toen het in 1673 door de Fransen in brand werd gestoken
Foto: Het Utrechts Archief

